

« Լ. ՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ »

Շփեղ հրատարակութիւն մը՝ որուն գաղափարը յղացումն է Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վաղգէն Ա. ի, իսկ հեղինակութիւնը կը պատկանի բանաստեղծ Նիկիւրգին՝ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարք Նիկիէ Արքեպօ. Տէրաէրեան:

Հատորը կը բաղկանայ Աստուածաշունչէն է մեր ազգային աւանդութենէն վերադառնաւ յիսուն դարադներէ՝ որոնց ընթանները ընթրած է Ամենայն Հայոց Հայրապետը ինք: Իւրաքանչիւրին կ'ընկերանայ պատուէր խորհրդանշող գունաւոր գեղեցիկ նկար մը, որ գործն է Հայաստանի նկարիչներէն Ալբերտ Եւրալեանի: Սքանչելի են մասնաւորաբար մեր ձեռագիր մատենաներու մանրանկարային ոճով յղացուած Թաւնագիր սկզբնատառերը:

Հեղինակին բացատրութեամբ շնորհմեղութեամբ են Հին ու Նոր կտակարան-

ներէն գրաւադներ . . . որոնց կաղապարիչը . . . փորձած է ներկայացնել գանձանք սովորականէն քիչ մը տարբեր, առանց դպելու անոնց անփոխարինելի ճշմարտութեանն:

Ինչպէս այս հատորը սակայն, երբ գրեանք թէ Աստուածաշունչի մէջ ամէն բան ըսուած է յնգուի ե ոճի կատարելութեամբ:

Ճորովհետեւ Սրբազան մատենաներէն թանուած այս գրաւադները աղբերակաւ ցելի ըլլալով հանդերձ պէտք ունի մեր օրերու յատուկ հանգրձանքին:

Դարերէն եկող ու յաւերժութեան նայող գիրքեր կան որոնց մասին կը խենք յաճախ, ամէն օր, կը պահէք զանոնք մեր սեղաններուն վրայ կամ դարակներուն մէջ, հիացումով կը խօսինք անոնց մասին երբ պէտք ըլլայ՝ առանց սակայն հաղորդ ըլլալու անոնց բովանդակութեան, ներքին արժէքին: Մեզմէ քանի՞ հոգի կարդացած է Աստուածաշունչը — կամ շնորհիւր — ամբողջութեամբ ու

նառագայթներու, զոր չեն կրցած մարել բոլոր բարբառոսութիւնները ժամանակին: Ահա կարաւանը ճողոց, որոնց աղու նայուածքներէն յոյսին շուշանը միւռնոյի պէս կը նառագայթէ: Շարանը կոյսերուն, որոնք ջուրերու փայփայանքին յանձնեցին իրենց մարմիններու խռանը: Ու բոլորը որոնք մահուան դաշտերէն կու գային, իրենց հետ կը բերէին չմեղադրող գաղափարի աղամանդ պաք, պինդ բեւեռուած խոր իրենց սիրտերուն: Անոնք բոլորը կը քալէին դէպի Սիոն, որուն բարձունքին հովաքեւ ոգի մը կը սպասէ, իրենց անցարժ վիշտին վրայ բանալու նոր ծիածանը՝ անաւոր հանգոյցի մը պէս ինկած գերութեան եւ նախասինքի գերեզմանին վրայ, եւ որուն զոյնները ամենէն մաքուր ընկալուներէն հաւաքեց ոնիրին ձեռքը:

Եւ ձայնն իւր մարգարէի ականջին. «Մեռելները չեն ասլախ երբ երազը մեռնի: Աւելին՝ թէ անոնք որ մեռան, իրենց կորնչական մարմինները միայն յանձնեցին եղեռնին, բայց ոչ անմահութիւնը իրենց հոգիներուն»:

Եւ կարմիր լոյսի մը ներքեւ կեցած, մարգարէին օրքները կը մըմջէին աղօթքի մը պէս. «Տառապեցայ ձեզի հետ եւ ձեզմէ աւելի, քանի որ ձեր հոգիներուն ապաշխարանքին ձայնը չհասաւ ձեր Աստուծոյն: Եւ զոցեցի դամբաններուն խորհուրդը, հովուեցի հօքը հոգիներուն, որոնք ամէն օր օրեւ գլխուն: Գոնէ գիշերուան մը համար, կը զատուէին իրենց ճապաններէն, կրակուած տենչէ մը, տենչելու օրը ուր իրենց անուրջը մարմին պիտի առնէր»:

ծանօթ է անոր պարունակած չնչացող
նշմարտութիւններուն։

Եւրջ երկու հազար տարի վերջ ալ
այդ նշմարտութիւնները վը պանեն իրենց
այժմէականութիւնը մեր օրերու մարդուն
համար։ Զուր տեղ չէ որ ըսուած է թէ
լոյսին նման՝ նշմարտութիւնն ալ կարելի
չէ թաղել։

Ինչպէս ԼՈՒՍԱՄԱՍԵԱՆին հեղինակը
դիտել կու տայ հատորին ճշմարտաւածին
մէջ, ճաննք որ դուրսէն կը նային այս
բոլորին, կը նմանին շէնքին արտաքին
քարերէ համարողներուն, որոնք չեն ուզեր
մտնել արանքէն ներս, այլ անոր շուրջ
կը դառնան միայն։ Այս հատորը հրուէր
մըն է տաճարի կամարին տակ ամփոփելու
լուս՝ բայց խօսուած նշմարտութիւններն։

Սփիւռքահայ բանաստեղծութեան տի-
րական դէմքերէն մէկն է Նղիվարդի որ
յայտնուեցաւ ու ծաղկեցաւ ժամանակ
1940 — 1950 երկարող տարիներուն։ Յա-
ջորդող տասնամեակներուն լոյս տեսած
իր քանի մը հատորները եկան հաստա-
տելու որ բանաստեղծը իր ըսելիքներէն
չէր պարպուած տակաւին։

Նղիվարդ նոր երակ մը կը բռնայ
Սփիւռքահայ դրականութեան մէջ։ Իր
ներշնչումները կու գային Սուրբ Գրական
և ողբային դէմքերէ, գէպքերէ և պոետ-
կերներէ։ Բանաստեղծը դուրս կը բերէր
ասանքաւանդութեան տարտամ հեռունե-
րէն ու հոգեշունչ թթուութիւն մը մէջ կը
վերակենդանացնէր զանոնք ու կը ներկա-
յացնէր մարդկայնական շնչառած գրծե-
րով։ Ենովան, Սողոմոն Խմաստունը, Յի-
սուս, Յուդան, Մաղդաղիկնէ, Մինըր,
Արտաւաղըր չպատրաստակներ չէին իրեն
համար պարզապէս, բառին նմալէն ան-
գին՝ հասնելու յաւերժական նշմարտու-
թիւններու խորհուրդին։ Փորձեր, եթէ
կ'ուզէք, գիրքերու կապտանքներէն ար-
ուեստով ազատագրելու զանոնք ու ճանչ-
նալու, հասկնալու մարգկային հոգի-
մանուանդ՝ իր անխուսափելի տաղանդ-
ներով որոնք բոլոր ժամանակներուն են։

Նոյն այդ փորձն է տնա աբ կը կա-
տարուէ ԼՈՒՍԱՄԱՍԵԱՆին մէջ։

Բազմահարիւր տարիներ արդէն դրած
են իրենց կնիքը գէմքերուն ու գէպքե-

րուն վրայ որոնք մարմին կու տան հա-
տորը կազմող պատումներուն։ Այնտեղ են
կայէնը, Մովսէսը, Սամսոնը, Դաւիթն
ու Գողթիթը, Յիսուս, Առակին Սամարա-
ցին, Յուդան, Լուսաւորչի տեսիլքը և
այլն, բոլորն ալ քալած պատմութեան հետ
ու բիւրեղացած ժամանակի ընթացքին։

Նղիվարդ կը փոխադրէ այս բոլորը
մեր օրերուն և զանոնք կը տեսնէ, կը
զգայ մեր օրերու տաքնալներով, զգա-
նութեամբ։ Զէ՞ որ մարդը քիչ բուն ունի
փոխուած իր հիմնական ապրումներուն
մէջ, հակառակ կրած արտաքին, երեւու-
թական փոփոխութիւններուն։ Այսօր ալ,
ինչպէս հաղորատու տարիներէ ի վեր,
մեր, մարդոց կեանքերը կը կամարուին
նոյն հիմնական ապրումներով։ և ո՛ր
նախանձ, ոտելութիւն, փառախրութիւն,
դուրբուրանք, տիրելու ցանկութիւն, աւ-
զատութեան տենչ, եայլն։

ԼՈՒՍԱՄԱՍԵԱՆին հեղինակը մարդուն
շարժումները, կեանքը վարող հիմնական
այդ զգացումներն է որ բանաստեղծական
շունչով մը չկը նորոգէ՝ կը փոխադրէ
մեր իտովող թրթրով։ Աստուածաշնչա-
կան այդ գէմքերն ու գէպքերը կը դադ-
րին կարծէք մեզմէ դարեր առաջ ապրած
ու տեղի ունեցած՝ կամ աւտնդութեան
մշուշին մէջէն յայտնուող երեւոյթները ըլ-
լալէ աւ կը վերածուին մեզի նման, մեր
ապրումները, տաքնալները, առաքինու-
թիւններն ու տկարութիւնները ունեցող
հոգիներու։ Մեզի նման բայց անպայման
կեանքէն մեծ, աւելի մեծ։ Աղամ և Եւս
ապերկանիկ չեն զգուր դրախտէն վտա-
սելով՝ որովհետեւ ինչ հաւատարմին կեան-
քին ու կը սիրէին գիրքը։ Անառակ որ-
դիներուն Միմնութեան փառքը անկուսէն
բարձրանալուն մէջ է։ Մեզմէ ո՛վ չէ
այցուած տիրական ըլլալու զգացումէն,
մարմանէն զգուր տնհատները կը սնուցա-
նեն Աստուծոյ նախնածէրա աստիճան-
դանի՞ անգամ կ'անդրադառնանք մեր
կեանքի տեղութեան թէ ճշալը ապրելու
կերպ մըն է։ Յուդա իր Տէրը մատնելէ
հաք չի հետեւի Զերբակալողներու թա-
փօրին։ — Երկար ոտեն մնաց դաժնու-
թիւն տեղը, ինչպէս ապաննուած մահը։

Ե Ղ Ի Վ Ա Ր Գ ԲԱՆԱՍՏԵԼՄ ՊԱՏՐԻԱՐԺԸ ԵՐՈՒՍԱԴԵՍԻ («ԼՈՒՍԱՄԱՏԱՆ»-ի հրատարակութեան առիթով)

Յաւակնութիւնը չունինք սեղմ այս տողերուն մէջ համագրական վերլուծումը կատարելու ֆառներով դարու Ս. Երու-նաղէմի Աթոռի երբորդ գրադէտ-բանաս. տեղծ Պատրիարքի արդիւնաշատ վաստակին: Այլ պարզ ուրուագիծը ընել անոր մօտ կէտ դարու վրայ տարածուող գրական առատ բերքին, որ հզօր փթթումով մը երևան եկաւ 1930-ական թուականներուն ու հարստացուց սփռւած քաղաք գրականութիւնը աւելի քան երկվիցեակ մը կրօնական, գրական և Աստուածաշնչական յատակի վրայ բանուած հատարներով:

Եղիվարդ մէկն է սակաւաթիւ հայ գրողներէն, որոնց տաղանդը հաւասար ուժգնութեամբ փայլած է թէ՛ արձակի և թէ՛ բանաստեղծութեան մէջ: Աւելին, անոր արձակ գրութիւնները, գէթ մեծագոյն մասամբ, կ'իյնան շարձակ բանաստեղծութիւնն աւարտումով ծանոթ գրական կալուածէն ներս և կը մօտենն զգայուն ու վաւերական ճերթողի մը գոյու-թիւնը իրենց ետին:

Եղիվարդ 42 պատկանի ապարսխտ այն սերունդին՝ որ թէև իր աչքերը բացած հայրենի հողին վրայ, հասակ նետեց ու կազմաւորուեցաւ հայրենի ջերմացնող արեւն հեռու, օտարութեան մշուշներուն մէջ երգելու համար կարմիր կարօտը մեղմէ խլուած հայրենիքին:

Արդար պիտի չըլլար նեղ այս սիւնակներուն մէջ աւելի երկարել մէջբերութեան շարքը: Հատորին ընթերցումը մեղ անպայման պիտի մղէ խորհրդածութեան՝ մեր և մեր շուրջիսներու ապրած կեանքին, մեր ապրումներուն և անանցանելի ճշմարտութիւններու մասին: Ընդ-մարտութիւններ՝ օրոնց անդէպ այնքան անաւարտ եւ չաճախ, ամէն օր, ամէն վայրկեան միտսին ապրելով հանգերէ:

Առաջին անգամ Եղիվարդ հրատարակու գաւ 1930-ական թուականներու կէտե-րուն, ՎՍԻՆՆՆ պաշտօնաթերթի մէջ իր օտարագրած ճերթուածներով, կրօնական յօդուածներով և մասնաւորապէս ան-նարկներով: Կունուի այդ շրջանին իսկ ան կը յայտնարերէ կազմաւորուած ու կ հասուն գաղափարներ, աշխատաւ տարբե-րութեամբ իր սերնդակից հոգեւորական-ներէն: Ինքնատիպ գրադէտի համարը իրեն ապահովել չուշացան յաջորդ քանի մը տարիներուն նոյն և Պէյրութի գրա-կան հանգէտներուն մէջ իր օտարագրու-թեամբ երեցող գրութիւնները: Նորակո-րացող խառնամուխից գրադէտին երկայնջ-անշուշտ չէր կրնար աննշմար անցնի մեծանուն գրադէտ-քանադաւ և նորակիլ տաղանդներու հանգէպ իր գուրգուրանքն ու քաջալերանքը չօրակարկող Յ. Օշականի աչքէն, որ այդ օրերուն կը գառուանդէր ժողովուրդաւորաց վարժարանէն ներս, և որ սերտ բարեկամութեամբ պիտի կապ-ուէր բանաստեղծ վարդպետին հետ մինչև իր անժամանակ մահը 1948ի Փետրուարին:

Սակայն արդար ըլլալու համար պէտք է արձանագրել այստեղ թէ Օշականէն առաջ Ս. Աթոռոյս այդ օրերու գրադէտ և մեծագործ գահակալ և Եղիվարդի դաս-տիարակ (գէթ մէկ տարիով) և հոգեւոր ծնող Թորգոմ Արքեպս. Գուշակեանն էր որ իր առանձին հոգածութեան արժանա-ցուց իր քայլերը մեր գրական անդա-տանին մէջ ամբացնելու ճգնող երիտա-սարդ վեղարուորը, քաջալերելով զինք իր նորարայ տաղանդի անդրանիկ բեր-քերու հրապարակման օրերուն: Աւելորդ է՝ ըլլար հստայնիլ թէ Թորգոմ Պատրիարք

ԼՈՒՍԱՄԱՏԱՆԸ պէտք է կարգաւ տաճողութեամբ՝ վայելելու համար բա-նաստեղծ հեղինակին աճին զեղեցկութիւ-նը, թարմութիւնը, ինքնատեղութիւնը, պատկերներու թելադրականութիւնն ու գիւտերու Օսկար Ուայլտեան կենսունա-կութիւնը, որոնք գրուագիւնը կը դար-ձնեն սուեղ, ապաւորիչ և ընթերցումը կրկնապէս հաճելի:

Լիլպոն

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ